

JAMHURI YA MUUNGO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

621

KISWAHILI

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Year: 2024

Maelekezo

1. Karatasi hii ina Sehemu **A** na **B** zenye jumla ya maswali **kumi na manne (14)**.
2. Jibu maswali **yote** kutoka Sehemu **A** na maswali **manne (4)** kutoka Sehemu **B**.
3. Sehemu **A** ina alama **arobaini (40)** na Sehemu **B** ina alama sitini **(60)**.
4. Simu za mkononi **haziruhusiwi** ndani ya chumba cha mtihani.
5. Andika **Namba yako ya Mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

SEHEMU A (Alama 40)

Jibu maswali yote katika sehemu hii.

1. Ainisha mazoezi manne yanayoweza kukuza stadi ya Kuandika.

Mazoezi manne yanayoweza kukuza stadi ya kuandika ni pamoja na kuandika insha fupi juu ya mada mbalimbali za kijamii au mazingira yanayomzunguka mwanafunzi. Mazoezi mengine ni kuandika barua rasmi na za kirafiki ambazo humwezesha mwanafunzi kutumia lugha kwa ufasaha. Aidha, mwanafunzi anaweza kupewa kazi ya kuandika maelezo ya picha ili kumsaidia kueleza anachokiona kwa maandishi. Hatimaye, kuandika shairi au methali kwa kuchagua mada fulani kunamfanya mwanafunzi kubuni na kupanga maneno kwa ufasaha zaidi.

2. Bainisha kauli ya utendaji inayowakilishwa katika sentensi ulizopewa.

- (i) Mgala anaimba wimbo — Kauli ya kutenda
- (ii) Baba aliitwa shuleni — Kauli ya kutendwa
- (iii) Maji yalimwagika ndani — Kauli ya kutndeka
- (iv) Juma na John wanapigana — Kauli ya kutendana

3. Chambua kwa ufupi vigezo vinne vitakavyomuongoza kumbaini mshindi katika mashindano ya uandishi wa insha.

Kigezo cha kwanza ni uwezo wa mwandishi kufikisha ujumbe wa insha kwa usahihi na kwa lugha inayoeleweka. Kigezo cha pili ni matumizi sahihi ya msamiati wa Kiswahili unaoendana na mada ya insha. Kigezo cha tatu ni upangaji mzuri wa aya na mpangilio wa hoja, ambapo kila wazo linatiririka na kuungana na jingine. Kigezo cha nne ni ubunifu na upekee wa namna mwandishi alivyochambua na kuwasilisha hoja zake katika insha hiyo.

4. Thibitisha, kwa kutumia hoja nne, kuwa nahau ni semi zenye umuhimu katika lugha na jamii.

Hoja ya kwanza ni kuwa nahau husaidia kufikisha ujumbe kwa njia ya mafumbo yenye maana pana kuliko maneno ya moja kwa moja. Pili, nahau hufundisha maadili na tabia njema kwa wanafunzi na jamii kwa ujumla. Tatu, matumizi ya nahau hufanya mazungumzo kuwa na mvuto, ladha na kuvutia wasikilizaji au wasomaji. Nne, nahau huwasaidia wanafunzi na wazungumzaji wa lugha kueleza hali ngumu au nyeti kwa kutumia maneno ya mfano bila kusema moja kwa moja.

5. Taja mambo manne ya kuzingatia katika mchakato wa kusikiliza hadithi.

Kwanza, ni lazima mwanafunzi awe na umakini na usikivu kwa msimulizi wa hadithi bila kuingilia kati. Pili, mwanafunzi anatakiwa kufuatilia kwa makini muktadha wa hadithi ili kuelewa ujumbe na dhamira. Tatu, kuepuka mazungumzo na kelele wakati hadithi inaendelea ili kudumisha utulivu. Nne, mwanafunzi anapaswa kujiandaa kuuliza maswali au kujibu maswali yatakayoulizwa kuhusu hadithi hiyo.

6. Bainisha methali zinazowakilishwa na maana alizopewa katika sentensi.

Tafadhali tuma hizo sentensi na maana zake hapa ili nizitafsirie kuwa methali sahihi kwa utaratibu uliotaka.

7. Eleza kwa ufupi sifa nne za barua atakayoandika katika gazeti la Mwananchi ili jamii itambue umuhimu wa kuweka mazingira katika hali ya usafi.

Barua hiyo inapaswa iandikwe kwa lugha rasmi, fasaha na yenye heshima kwa wasomaji. Pia, iwe na maudhui yenye kueleza athari za uchafuzi wa mazingira kwa afya na maendeleo ya jamii. Aidha, itaje faida zitakazopatikana endapo mazingira yatatunzwa ipasavyo. Mwisho, iwe na wito kwa jamii kushirikiana kwa vitendo katika kuhakikisha mazingira yao yanabaki safi na salama.

8. Eleza kwa ufupi faida nne atakazozipata mwalimu iwapo atatumia kitabu cha ziada kufundishia somo la Kiswahili.

Mwalimu atapata maarifa ya ziada na mifano mbalimbali ya kufundishia. Pia, ataweza kuongeza msamiati na mitindo ya lugha atakayotumia darasani. Aidha, kitabu cha ziada kitamsaidia mwalimu kubuni maswali na mazoezi yanayolingana na mada. Mwisho, kitabu kitamwezesha mwalimu kuboresha mbinu na mbinu mbadala za kufundishia wanafunzi wake.

9. Chambua kwa kifupi mambo manne ya kuzingatia katika uandishi wa lengo mahsusi.

Lengo mahsusi linapaswa kuwa wazi na kueleweka kwa wanafunzi. Pili, lengo liwe na matokeo yanayotarajiwa baada ya somo. Tatu, lengo lilingane na uwezo na umri wa wanafunzi husika. Nne, lengo liendane na mada ya somo na malengo ya jumla ya mtaala wa elimu.

10. Eleza mambo manne yanayotakiwa kuwepo katika mwongozo wa usahihishaji.

Kwanza, kuwepo na vigezo vya kuamua alama ya kila sehemu ya kazi ya mwanafunzi. Pili, kuwe na maelezo ya wazi yanayoelekeza makosa na namna ya kuyarekebisha. Tatu, taratibu za jinsi ya kusahihisha ziwekwe wazi na zieleweke. Nne, kuwepo na mfumo wa kuweka alama na maelezo ya makosa kwenye kazi ya mwanafunzi.

SEHEMU B (Alama 40)

Jibu maswali yote katika sehemu hii.

11. Chambua sifa tano za mtambaji mahiri wa hadithi.

Sifa ya kwanza ya mtambaji mahiri wa hadithi ni kuwa na sauti ya kuvutia na yenye kubadilika kulingana na hisia za sehemu mbalimbali za hadithi. Hii husaidia kuwafanya wasikilizaji waingie katika mazingira ya hadithi na kufuatilia kwa umakini zaidi.

Sifa ya pili ni uwezo wa kuigiza matukio na tabia za wahusika kwenye hadithi. Mtambaji anapaswa kuigiza kwa kutumia sauti tofauti, miondoko ya mwili na sura kulingana na matukio ili kuwafanya wasikilizaji wajione kana kwamba wapo ndani ya hadithi.

Sifa ya tatu ni matumizi ya lugha fasaha, inayoeleweka na yenye mvuto. Mtambaji anatakiwa kutumia maneno na sentensi zinazolingana na kiwango cha wasikilizaji wake, bila kutumia lugha ngumu isiyoeleweka.

Sifa ya nne ni kuwa na kumbukumbu nzuri. Mtambaji mahiri anaweza kukumbuka matukio yote ya hadithi kwa mpangilio mzuri bila kuruka au kuchanganya sehemu za hadithi, jambo linalosaidia kuweka msisimko wa hadithi.

Sifa ya tano ni matumizi bora ya lugha ya mwili kama vile ishara za mikono, macho na miondoko ya uso. Hii husaidia kuongeza msisimko na kuwafanya wasikilizaji kuelewa hisia za wahusika na mazingira ya hadithi.

12. Kubali, kwa kutumia hoja tano, kauli isemayo “Kivumishi ni aina mojawapo ya maneno inayojitokeza katika mazingira tofauti tofauti katika sentensi”.

Hoja ya kwanza ni kwamba kivumishi kinaweza kutumika kabla au baada ya nomino katika sentensi moja kulingana na muundo wa sentensi hiyo. Kwa mfano, mtu anaweza kusema "mtoto mzuri" au "mzuri mtoto", na zote zikawa sahihi.

Hoja ya pili ni kwamba kivumishi kinaweza kueleza sifa ya nomino kama vile rangi, umbo, ukubwa au hali. Kwa mfano, katika sentensi "kiti kizito", neno 'kizito' linaeleza sifa ya kiti.

Hoja ya tatu ni kwamba kivumishi kinaweza kueleza kiasi au idadi. Mfano, katika sentensi "watoto wawili", kivumishi 'wawili' kinaeleza idadi ya watoto waliotajwa.

Hoja ya nne ni kwamba kivumishi kinaweza kueleza mahali au wakati. Mfano wa kivumishi cha mahali ni “mtu wa mbali” na cha wakati ni “chakula cha jana”.

Hoja ya tano ni kwamba kivumishi hubadilika kulingana na jinsia na wingi wa nomino kinachofafanua. Mfano, "mtoto mzuri" kwa umoja na "watoto wazuri" kwa wingi.

13. Chambua mambo yanayofanyika katika kila hatua ya mchakato wa ufundishaji na ujifunzaji, yaani katika utangulizi, maarifa mapya, tafakuri na hitimisho.

Katika hatua ya utangulizi, mwalimu huwasha hamasa kwa wanafunzi kwa kuuliza maswali ya kuchokoza au kutumia hadithi fupi inayohusiana na mada ya somo. Hii husaidia kuandaa akili za wanafunzi kwa ajili ya somo linalofuata.

Katika hatua ya maarifa mapya, mwalimu hutambulisha mada na kutoa maelezo ya kina kuhusu dhana mpya. Mwalimu pia hutoa mifano halisi, vielelezo au zana mbalimbali za kufundishia ili kusaidia wanafunzi kuelewa kwa urahisi.

Katika hatua ya tafakuri, wanafunzi hushirikishwa katika kujadili na kuchambua maarifa waliyopata. Wanafanya mazoezi au kujibu maswali yatakayowasaidia kuhakiki kama wameelewa kile walichojifunza.

Katika hatua ya hitimisho, mwalimu hufanya muhtasari wa kile walichojifunza, kusahihisha makosa yaliyotokea na kuwapa wanafunzi kazi ya nyumbani au maelekezo ya ziada kwa ajili ya kuimarisha maarifa waliyopata.

14. Chambua mambo sita ambayo mwalimu Hamisi anapaswa kuzingatia anapotunga maswali ya insha.

Kwanza, mwalimu Hamisi anatakiwa kuhakikisha mada ya insha inalingana na kiwango cha umri na uwezo wa wanafunzi wake ili kuwawezesha kuandika kwa ufasaha bila shida.

Pili, anatakiwa kuchagua mada zenye mvuto na zinazohusu mazingira ya wanafunzi ili kuwapa motisha na hamasa ya kushiriki kikamilifu kwenye uandishi wa insha.

Tatu, mwalimu anapaswa kuhakikisha kuwa maswali ya insha yanaeleweka kwa urahisi, bila utata wa maneno au sentensi ambazo zinaweza kuwachanganya wanafunzi.

Nne, ni muhimu kuhakikisha maswali ya insha yanatoa nafasi kwa wanafunzi kutumia ubunifu, fikra zao binafsi na uzoefu wa maisha ili kukuza uwezo wao wa kufikiria.

Tano, mwalimu Hamisi anatakiwa kuhakikisha matumizi sahihi ya lugha ya Kiswahili katika utungaji wa maswali hayo, bila makosa ya kisarufi au maneno yasiyo rasmi.

Sita, anapaswa kuchanganya aina mbalimbali za insha kama vile insha za hoja, insha za kisa na insha za maelezo ili kupima uwezo wa wanafunzi katika maeneo tofauti ya uandishi.